

vario lydinių apyrankės storėjančiu galu dalis (3:18 pav.).

Sprendžiant pagal aptiktų įkapių išdėsty-
mą, galima spėti, kad moteriškos lyties (spren-
džiamą pagal verpstuką) mirusysis palaidotas
galva į ŠR. Galvos vietą nurodo kapo duobės
ŠR dalyje aptikti 10 karolių ir 3 įvijos, grei-
čiausiai sudarę apvarą. 20 gintarinių ir vieno
mėlyno stiklo karolių apvara buvusi padėta mi-
rusiosios juosmens – kojų srityje. Juosmens sri-
tį nurodo peiliukas, apyrankė (greičiausiai bu-
vusi ant kairės rankos) ir įvijinai žiedai, grei-
čiausiai buvę ant dešinės rankos. Pagal Baso-
nijos tipo karolius kapas datuojamas geležies
amžiaus D periodu (350–450 m.). Kitos įka-
pės šiam datavimui nepriestarauja.

Remiantis 2006 m. vykdytų archeologi-
nių žvalgomujų tyrinėjimų rezultatais Smali-
ninkų kapinynas registratorius Kultūros ver-
tybių registre kaip pavienis kultūros paveldo
objektas, kurio vertingųjų savybių pobūdis yra
archeologinis.

SMALININKAI CEMETERY

The prehistoric cemetery with cremation

burials that is located in the town of Sma-
lininkai (Jurbarkas Dist.) is mentioned in the
archaeological conclusions drawn by the East
Prussian archaeologists E. Hollack and
C. Engel. In 2006 5 trenches with a total area
of 48.75 m² were excavated at the supposed
site of Smalininkai cemetery.

In trench 3, disturbed inhumation burial
1 and probably the fragments of another two
burial pits were found (Fig. 1). Fragments of
cremated bones, which came from disturbed
cremation burials, were discovered in the
trench's (disturbed) upper layers.

29 amber Basonia type beads, 4 copper
alloy coil bead fragments, a copper alloy coil
ring, part of a copper alloy bracelet with
thickened terminals, fragments of a pewter
coil ring, an iron knife, enamel and blue glass
beads, a clay spindle, and a sherd of hand
built pottery were discovered in burial 1
(Figs. 2–3).

Judging from the arrangement of the dis-
covered grave goods, it is possible to
hypothesise that the woman was buried with
her head to the NE. Based on the Basonia
type beads, the burial dates to 350–450 AD.

DVARELIŠKIŲ (KRIUKŲ) KAPINYNAS

Ilona VAŠKEVIČIŪTĖ

Dvareliškių (Kriukų) kapinynas yra Jo-
niškio r., Kriukų sen., Dvareliškių kaime, ke-
lio Kriukai–Grubinai R pusėje. Kaip paaи-
kėjo po 2004 m. tyrinėjimų (žr. *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 113–115), kapinynas koncen-
travosi ne kaimo kapinaičių Š pusėje, kaip bu-
vo manyta, bet naujai užmatuotame kapinių
plotė, t. y. buvusių kapinaičių R pusėje. Po
2004 m. tyrimų numatyta kapines plėsti į Š, o

dabar užmatuotą kapinių R dalį saugoti kaip
archeologijos paminklą. Iškilo būtinybė ištirti
žemės plotą prie jau esamų palaidojimų, kad
būtų galima užbaigti jau pradėtą laidojimų ei-
lę, o žemės plotą priskirti veikiančioms kapi-
nėms, ištiesinant kapinių R kraštą. Taip pat
buvo numatyti tyrimai ir žemesnėje kalvelės
dalyje, siekiant sujungti du ištirtus plotus. Tai-
gi tyrimai koncentravosi aukštesnėje kalve-

lės dalyje, visai šalia dabartinių palaidojimų ir žemesnėje, arčiau Šešuvės slėnio esančioje kapinyno dalyje.

2006 m. ištirtas 159,24 m² plotas ir surasta 13 palaidojimų. Aukštesnėje kalvelės dalyje tirtas 140 m² plotas. Čia kapinynas smarkiai apardytas. Kiek geriau išliko tik kapai 15, 19 ir 20. Kiti visiškai suardyti (kapai 14, 16, 18) arba gerokai apardyti (kapai 17, 25). Kai kuriose perkasoje rasti tik paskiri mirusiuju kaulų fragmentai, kurie leidžia manyti, jog čia buvo laidota (perkasa IX). Perkasoje XI rastas suaugusio mirusiojo palaidojimas, o prie jo galvūgalio priludės naujagimio kapelis. Tyrimų metu manyta, jog čia galbūt palaidota motina ir kiek vėliau miręs jos naujagimis. Gal kiek įtarimų kėlė tik suaugusio mirusiojo palaidojimo kryptis, nes pagal kryptį mirusysis turėjo būti vyras. Atlikus antropologinius tyrimus (R. Jankauskas) (žr. p. 522) paaiškėjo, jog iš tikrujų šiame kape (cape 25) palaidotas 30–40 m. vyras. Vyrai šioje kapinyno dalyje laidoti galvomis į V, moterys į R.

Nors kapinynas ir labai apardytas, tačiau išlikusios kapų duobės leidžia aiškiai matyti buvusias kapų eiles. Eilės sudaro puslankius, todėl galima netgi numanyti, kur buvo kapinyno „centras“, nes visi palaidojimai tarsi orientuoti į jį, t. y. pasukti menamo centro link. Eiles skyré apie 0,5 m tarpas.

Įkapių rasta nedaug, nes kaip minėta, beveik visi kapai apardyti ir labiausiai nukentėjusi centrinė kapo dalis – mirusiojo krūtinės sritis. Todėl vėl persasi išvada, jog kapai apiplėsti ir tai padaryta dar tada, kai žemės paviršiuje buvo aiškiai matomi kapų duobių kontūrai. Kiek daugiau įkapių rasta kape 14 – pjautuvėlis ir yla (kapas moters) ir kape 15 – žmoninė kirvis ir platusis kovos peilis-kalavijas. Iš bent kiek galinčių padėti datuoti ka-

pus įkapių rastas (kapas 19) bronzinis kryžinis smeigtukas išplotomis ir baltu metalu pagražintomis plokšteliomis kryžmų galuose. Tokie smeigtukai nešioti IX–XI a.

Žemesnėje kalvelės dalyje buvo iškasta viena 19,24 m² dydžio perkasa XII. Šioje perkasoje aptiki 4 palaidojimai, tarp jų vienas (kapas 23) dvigubas, orientuotas netradiciniu šiam kapinynui kryptimi – Š–P, ir vienas grupinis palaidojimas (kapas 24), kuriame rasti net 7 žmonių palaikai (1 pav.). Kape 23 palaidoti 2 vyrai, guldyti galvomis priešingom kryptim. Vienam jų konstatuoti daugiai perimortaliniai kaukolės skliauto lūžimai (nustatė R. Jankauskas). Manyčiau, jog čia palaidoti ne tos bendruomenės nariai, o galbūt kokie nors „užpuolikai“, nes šalia rastas kapas, kuriame net 7 mirusieji, aiškiai kažkokio smurtinio konflikto aukos. Grupiniame kape 2 mirusieji orientuoti galvomis į V ir penki į R. Pagal antropologinius tyrimus moteris čia palaidota tik viena, griaučiai C, ji orientuota V kryptimi. Prie jos griaučių rastas ir bronzinis kryžinis smeigtukas su rombo pavidalo plokšteli centre. Šioje kapinyno dalyje, sprendžiant pagal 2004 m. tyrimus, vyrai buvo orientuoti galvomis į R, o moterys į V. Kodėl šiame kape V kryptimi palaidotas ir vyras E, neaišku. Vyras E – su aiškiomis smurto žymėmis – nesugijęs dešinės pusės kaktikaulio lūžimas (nustatė R. Jankauskas). Prie vyro E surastas peiliukas tiesia nugarele. Kapas (sprendžiant iš retos formos kryžinio smeigtuko) datuojamas VIII a. pabaiga – IX a. pradžia. Šioje perkasoje aptiktas ir turtingo vaiko kapas 21. Vaikutis orientuotas į R, palaidotas su antkakle, užsibaigiančia kabliuku ir kilpele, žiediniu smeigtuku ir peiliuku lenkta viršune (2 pav.). Pagal laidojimo kryptį kape turėtu

1 pav. Kapas 24 ir jo tyrėjai. E. Vasiliausko nuotr.
Fig. 1. Burial 24 and its excavators.

2 pav. Kapo 21 įkapės: 1 – žiedinis smeigtukas, 2 – antkaklė su kabliuku ir kilpele, 3 – peiliukas lenkta viršūne. L. Kurilos nuotr.
Fig. 2. Grave goods from burial 21: 1 –pin with a ring head,
2 – a neck ring with a hook and loop, 3 – a knife that is bent at the top.

būti palaidotas berniukas, bet sprendžiant iš įkapių, tai mergaitė. Čia susiduriame dar su vienu laidosenos ypatumu, kai mergaitės laidojamos priešinga suaugusioms moterims kryptimi. Tokie atvejai užfiksuoti ne viename žiemgališkame kapinyne (žr. I. Vaškevičiūtė, *Ziemgaliai V–XII amžiuje*, V, 2004, p. 34).

Taigi per dvejus tyrinėjimų sezonus Dvareliškių–Kriukų kapinyne ištirtas 309 m² plotas, surasti 26 palaidojimai, surinkta per 50 dirbinių. Kapinyną paliko žiemgalių bendruomenė, laidojusi čia savo mirusiuosius VII–XI a.

Sis paminklas suteikė ypač vertingos medžiagos žiemgalių laidosenai tirti. Čia aiškiai matyti, jog ankstyvesni kapai koncentravosi arčiau Švetės upelio, vėlyvesni tarsi kopė į kalvą, laidota eilėmis, kurios sudaro puslankius, o gal ir apskritimus, galima „apčiuopti“ krypties pasikeitimo tarp vyro ir moterų paprotį, o grupinis kapas, kuriame palaidotos kažkokio smurtinio konflikto aukos, aptiktas pietinėje Žiemgaloje pirmą kartą.

Tyrimų metu lokalizuota tiksliai kapinyno vieta, esanti veikiančių kapinių teritorijoje. Nustatyta, jog neužlaidotoje kapinių R dalyje yra VII–XI a. žiemgalių kapinynas.

DVARELIŠKIAI (KRIUKAI) CEMETERY

Dvareliškiai (Kriukai) cemetery is in Joniškis District on the E side of the Kriukai–Grubinai road. The necessity arose to excavate the parcel of land near the already existing burials so that the territory of active cemetery would be separated from the protected territory.

In 2006 an area 159.24 m² in size was excavated and 13 burials were discovered. An

area of 140 m² was excavated on the higher part of the hill. Although the cemetery was badly disturbed nevertheless the surviving burial pits allow one to clearly see the former rows of burials. It was established that the males were buried in this part of the cemetery with their heads to the W and females with their heads to the E.

Few grave goods were found since almost all the burials were disturbed and the central part of the grave, the individual's chest area, suffered the worst.

One trench (XII), 19.24 m² in size, was excavated in the lower part of the hill. Four burials were discovered in this trench, including one double burial (burial 23) and one group burial (burial 24) (Fig. 1), in which the remains of seven people were actually found. Two men oriented in a non-traditional N–S direction for this cemetery, were buried in burial 23. I think that members of that society were not buried here but perhaps ‘attackers’ of some sort since a burial, which contained seven individuals, who were clearly the victim of some violent conflict, was discovered nearby. The burial (judging from the rare cruciform pin) dates to the late 8th – early 9th century.

Thus during two excavation seasons an area 309 m² in size was excavated in Dvareliškiai (Kriukai) cemetery, 26 burials were found, and over 50 artefacts collected (Fig. 2). The cemetery was left by a Semigallian community, who buried individuals here in the 8th – 9th centuries.

During the excavations the cemetery's precise site was located in the territory of the currently active cemetery. It was established that an 7th–11th century Semigallian cemetery is in the unused E part of the cemetery.